

12 april 2020

Paasoverweging rondom COVID en de Werken van Barmhartigheid Lies Laumans

Momenteel zitten we in een pandemie. Het COVID-19 virus raast over de wereld en maakt veel slachtoffers. Nederland zit in een ‘intelligente lockdown’ en we krijgen vanuit de media de hele dag allerlei informatie op ons afgevuurd. Zoveel dat het eigenlijk veel te veel is om te kunnen bevatten. En natuurlijk wil niemand zelf besmet worden met het virus en daarom luisteren we – op dit moment nog – naar de adviezen van de overheid en het RIVM en blijven we zoveel mogelijk thuis. Afgelopen week las ik het interview in de Volkskrant met filosoof Marli Huijer en in dat artikel stelde zij vragen over o.a. de volgende onderwerpen:

1. Wat is het doel van de intelligente lockdown en wat voor bevoegdheden geven we uit handen?
2. Hoe gaan we om met de dood?
3. Hoe gaan we om met de anderhalvemetersamenleving, het ontbreken van aanraking en intimiteit?

Wat mij met name raakt in dit artikel en waar ik vaak over nadenk is hoe er wordt omgegaan met de dood. Ook binnen de medische wereld. We hebben het alleen maar over gezondheidszorg en eigenlijk niet meer over ziekenzorg. Ziekenhuizen bieden ziekenzorg, maar we accepteren als burgers niet meer dat we ziek worden en dood kunnen gaan. We gaan met een klacht naar een arts en we willen horen dat hij ons weer gezond maakt. Dat is onze verwachting en voor minder doen we het eigenlijk niet. Een ziekenhuis kunnen we beter een gezondheidshuis noemen in deze maatschappij, waarin we vinden dat alles maakbaar moet zijn. Artsen worden opgeleid om mensen beter te maken en vinden ook dat ze dat moeten kunnen. In deze periode met het virus zeggen we dat we niet op het punt moeten komen dat artsen triage moeten gaan toepassen, omdat ze dan op de stoel van God gaan zitten. Maar is het niet zo dat we allang verwachten dat ze de ‘goddelijke’ genezing kunnen toepassen? Een zorgmedewerker kiest vaak voor het beroep omdat ze mensen willen helpen. Feitelijk gaat hun motivatie vaak dieper, want ze willen lijden verlichten, zodat het een ander beter gaat. Ze doen dit vanuit menslievendheid.

Als het gaat over dergelijke beweegredenen, kom ik – in deze Paasdagen - toch graag terug op de Werken van Barmhartigheid. Drie werken van barmhartigheid zijn voor mij in deze periode essentieel:

1. De zieken verzorgen
2. De doden begraven (7^e werk in 1207 na de pestuitbraak)
3. Barmhartig zijn voor ons gemeenschappelijk huis (welke pas in 2016 als 8^e werk is toegevoegd)

Overigens is baarmoeder de letterlijke vertaling van barmhartigheid en de baarmoeder is het symbool van tederheid en biedt bescherming, veiligheid en behoeding.

Momenteel ligt alle focus op het ‘verzorgen en in leven houden van de zieken’. We zijn bezig met het uitbreiden van IC-bedden, beademingsapparatuur en medische zorg. We willen er niet meer aan dat mensen dood kunnen gaan aan een virus. Een virus wat eerst wat afgedaan als een ernstige griep en wat we er inmiddels “alleen maar samen onder kunnen krijgen”. We zullen moeten accepteren dat mensen ergens aan dood gaan, maar we willen niet denken aan het ‘begraven van de doden’. Liever nemen we zoveel mogelijk risico’s weg, blijven we thuis en wachten we tot het virus (hopelijk) overwaait en er een vaccin voor is gevonden. Terwijl we maar één zekerheid hebben in het leven en dat is dat we op een dag zullen sterven. De filosoof Damiaan Denys stelt in zijn artikel van 10 april 2020 “dat het leven geen recht is, maar een geschenk is. Sterven is een element van het leven en er is onlosmakelijk mee verbonden.”

We gaan nu functioneren in een anderhalvemetersamenleving, waarin er een steeds grotere angst voor aanraking ontstaan. Na 4 weken kijken we er niet meer raar van op als de tegenligger op de stoep waar je loopt uit angst ongeveer de struiken induikt, zodat je maar niet te dichtbij kunt komen. Mijn dochter van 14 jaar heeft hooikoorts en moet in de lente vaak niezen, maar durft dat bijna niet meer te doen, want ze wordt aangekeken alsof ze de wereld besmet met COVID-19. De tastzin is van de zintuigen het eerst ontwikkelde zintuig, want in de baarmoeder kun je de aanraking al ervaren. Door aanraking en tederheid kunnen we als mens ervaren dat we ‘er mogen zijn’ en dat we ertoe doen. We ervaren empathie en affectie. Als we als mens – uit angst om wellicht ziek te worden en dood te gaan – elkaar niet meer affectief mogen benaderen, halen we dan niet een basisbehoefte weg? Er zijn mensen die nu alleen dood gaan in een ziekenhuis, omdat er geen familie bij mag komen. Geen hand die je kunt vasthouden, geen geruststellende woorden en geen liefde die je mag ervaren van de mensen om je heen. Mensen in verpleeghuizen mogen geen bezoek meer ontvangen. Deze mensen zitten in de laatste levensfase en ontszeggen we – juist in deze periode – het nabij zijn van hun geliefden uit angst dat ze doodgaan. Dood zullen ze gaan, zullen wij het dan proberen zo prettig mogelijk te maken?

Moeten we niet het gesprek met elkaar aangaan over menswaardig sterven in plaats van het sterven willen voorkomen? Zouden we niet een medische opleiding moeten hebben die niet alleen gericht is op het genezen, maar juist ook op het menswaardig sterven?

Als laatste wil ik graag nog even het 8^e werk van barmhartigheid noemen en dat is barmhartig zijn voor ons gemeenschappelijke huis, oftewel de aarde. We zijn allemaal geroerd door de vele initiatieven die in deze periode van lockdown ontstaan. De hulp die wordt geboden aan mensen, eten dat wordt gedeeld, bloemen die worden gegeven, creatieve oplossingen die worden gevonden om toch contact te hebben. Dat is geweldig mooi en geeft veel steun. Als we het echter hebben over het zorgen voor de aarde en de bewustwording die deze pandemie met zich meeneemt en dan kansen die het biedt om in de toekomst anders om te gaan met ons gemeenschappelijk huis, ben ik heel benieuwd of dat haalbaar gaat zijn. Het is niet moeilijk om iets weg te geven of te delen als je zelf genoeg hebt, maar het is veel lastiger als het gaat

om een gedragsverandering bij een groep mensen teweeg te brengen. Bij een gedragsverandering hoort ook echt het loslaten van aangeleerd gedrag, daarbij horen keuzes maken die goed zijn voor het collectief en niet alleen voor het individu. Gaan we daartoe in staat zijn of hollen we straks gewoon weer net zo hard vooruit om weer naar het 'normaal' te gaan? Als we echt willen dat er iets gaat veranderen, zullen we met elkaar het gesprek aan moeten gaan over hoe we omgaan met leven en sterven, hoe we omgaan met de aarde en haar hulpbronnen, hoe we omgaan met elkaar. Als ik dan zie hoe de wereldleiders omgaan met deze uitbraak maakt me dat op de lange termijn veel banger dan de vraag of ik of mijn familie op korte termijn wel of niet besmet zal raken.